

DOPRINOS DR. ANTE SLAVKA KOVAČIĆA BOSANSKOHERCEGOVAČKOJ RETROSPEKTIVNOJ BIBLIOGRAFIJI

U izlaganju je dat kratak pregled najznačajnijih bibliografskih radova dr. Ante Slavka Kovačića u toku njegovog djelovanja u sklopu Odjeljenja bibliografije Nacionalne i univerzitetske biblioteke Bosne i Hercegovine.

Dr. Anto Slavko Kovačić, naučni saradnik Nacionalne i univerzitetske biblioteke Bosne i Hercegovine preminuo je 6. srpnja 1993. godine u Sarajevu od posljedica prometnog udesa.

Pokojni dr. Kovačić radio je u Nacionalnoj i univerzitetskoj biblioteci Bosne i Hercegovine od 1980. godine na istraživanju, identificiranju i izbilježavanju bibliografskih podataka za izradu retrospektivne bibliografije Bosne i Hercegovine.

Značajan doprinos bosanskohercegovačkoj bibliografiji dao je dr. Kovačić u projektu za izradu retrospektivne bibliografije Bosne i Hercegovine koji je 1988. godine objavljen u časopisu Bibliotekarstvo pod naslovom Kompleksno istraživanje bosanskohercegovačke pisane produkcije i izrada retrospektivne bibliografije.

U projektu je najprije ukazano na značaj retrospektivne bibliografije, sumirani su dosadašnji naponi Biblioteke na tom polju, data su osnovna načela za dalji rad, ukazano je na složenost ovog posla i dat je plan i dinamika rada.

Pokušaćemo da u glavnim crtama rezimiramo njegova viđenja iznijeta u navedenom projektu.

Dr. Kovačić je smatrao da je "retrospektivna bibliografija nužno potrebna ne samo zbog boljeg poznavanja naše prošlosti nego i za cjelovitu procjenu sadašnjosti te za što realnije planiranje budućnosti".

Retrospektivnu bibliografiju dr. Kovačić vidi kao "preventivni znanstveno istraživački instrumentarij, nezaobilazan za svako objektivno i cjelovito istraživanje jedne zajednice, njezine kulture i općeg razvitka, kao i doprinosa tomu pojedinih njezinih naroda, narodnosti i pojedinaca".

U projektu se ističe da bi "dobro izrađena i objelodanjena bh. retrospektivna bibliografija sigurno u buduće štedjela značajna materijalna sredstva i omogućavala racionalnije korištenje znanstveno-istraživačkih kapaciteta. Naša kulturna baština bila bi potpunije integrirana u cjelinu evropske kulturne prošlosti."

U navedenom pasusu dr. Kovačić govori o mogućnostima da se na temelju izrađene bh. retrospektivne bibliografije lakše mogu izrađivati različite tematske bibliografije potrebne znanstvenicima u njihovom radu. Interesantno je naglasiti da se u projektu poslije izlaganja ideje o izradi

"maksimalno cjelovite retrospektivne bibliografije tj. bibliografija knjiga, serijskih publikacija, bibliografije priloga u serijskim publikacijama i tematske bibliografije o Bosni i Hercegovini, njenim institucijama, organizacijama, pokretima, narodima, istaknutim pojedincima i svemu što je relevantno za cjelovito proučavanje prošlosti i sadašnjosti Bosne i Hercegovine" podvlači da kod istraživanja i odabiranja građe za (opću) retrospektivnu bibliografiju treba imati u vidu, laicima često nepoznatu činjenicu, da "nije govor o ocjeni i izricanju određenih sudova nego o jednostavnom bibliografskom identificiranju i registriranju jedinica koje spadaju na cjelovitost bh. retrospektivne bibliografije te prema tome ona treba da obuhvaća sve ono što se označava kao bosanskohercegovačko".

U projektu je navedeno da u izradi bh. retrospektivne bibliografije treba primjeniti načelo o teritorijalnoj pripadnosti a to znači da bi u bh. retrospektivnu bibliografiju bile uvrštene tiskane publikacije bh. provenijencije tj. publikacije vezane za bh. područje bilo porijeklom autora, bilo tiskanjem i izdavanjem, bilo tematski ili na drugi sličan način.

Govoreći o složenosti posla dr. Kovačić naglašava da "treba bibliografski prezentirati tiskanu produkciju bh. provenijencije i građu o Bosni i Hercegovini nastalu u razdoblju od nekoliko stoljeća".

Bosanskohercegovačka pisana riječ piše dr. Kovačić, "u mnogo čemu, dijeli sudbinu bosanskohercegovačkog čovjeka, koji je često tijekom povijesti morao lutati tuđinom i bivao, zaboravljen u rodnoj zemlji a ne prihvaćen u tuđini. Tako su i knjige bh. spisatelja tiskane diljem svijeta teško stizale u domovinu svojih autora, u tuđini malo cijenjene i zbog toga slabo čuvane i uništavane".

Ovaj citat iz projekta dr. Kovačića asocira na današnji užasavajući nastavak tragične sudbine našeg čovjeka i naše kulturne baštine.

Kada je riječ o planu i dinamici rada na bh. retrospektivnoj bibliografiji u projektu su navedeni gradovi u Bosni i Hercegovini, u bivšoj Jugoslaviji kao i oni u svijetu za koje je "opravdano zaključiti da u njihovim bibliotekama ima sačuvanih knjiga bh. provenijencije te je potrebno te biblioteke istraživati kako bi se formirao što cjelovitiji imenik bh. spisatelja i katalog njihovih djela".

Za utvrđivanje imenika autora i kataloga djela kada je riječ o knjigama data je slijedeća kronologizacija:

1. razdoblje do kraja 17. stoljeća
2. 18. stoljeće
3. razdoblje od 1800. do 1866.
4. razdoblje od 1867. do 1878.
5. razdoblje od 1879. do 1918.
6. razdoblje od 1919. do 1940.
7. razdoblje od 1941. do 1945.
8. razdoblje od 1946. do 1976.
9. razdoblje od 1977. do 1990.

Za izradu retrospektivne bibliografije bh. serijskih publikacija dr. Kovačić takođe daje kronologizaciju, ali predlaže da se retrospektivna bibliografija serijskih publikacija radi "prema utvrđenom prioritetu publikacija".

Periodizacija za serijske publikacije bi bila:

1. razdoblje od 1850. do 1878.
2. razdoblje od 1879. do 1918.
3. razdoblje od 1919. do 1940.
4. razdoblje od 1941. do 1945.
5. razdoblje od 1946. do 1976.
6. razdoblje od 1977. do 1990.

Za retrospektivnu bibliografiju o Bosni i Hercegovini dr. Kovačić predlaže da se "obuhvate svi relevantni naslovi značajni za proučavanje bh. prošlosti i sadašnjosti".

"Taj znanstveno-istraživački rad pratio bi rad na bibliografskom opisu publikacija prema usvojenim pravilima, a tiskanje pojedinih segmenata bi se odgodilo dok se ne utvrdi da je određeno razdoblje dovoljno ispitano i da se može sa relativnom sigurnošću obuhvatiti veći dio spadajuće građe.

Posljednjih godina dr. Kovačić se posvetio radu na bibliografiji. Objedinjavao je i upotpunjavao trideset godina prikupljanu građu. Rezultat tog mukotrpnog rada je njegovo najznačajnije djelo *Bibliografija franjevaca Bosne Srebrene. Prilog povijesti hrvatske književnosti i kulture*, objavljeno u Sarajevu 1991. godine u izdanju Svjetlosti, Narodne i univerzitetske biblioteke Bosne i Hercegovine i Franjevačkog provincijalata *Bosne Srebrene*.

U uvodu ovoj Biobibliografiji dr. Kovačić navodi kako je prikupljanje građe za njenu izradu počeo još za vrijeme studija u Rimu. Od tada je stalno i postupno prikupljao podatke iz bibliografske i druge literature, na temelju proučavanja knjižnog fonda pojedinih biblioteka.

Kao profesor na Franjevačkoj teologiji u Sarajevu imao je sa studentima više seminara o bibliografiji franjevaca Bosne Srebrene. Sa studentima je radio biobibliografije pojedinih spisatelja i izrađivao bibliografije pojedinih periodičnih publikacija. Taj materijal poslužio mu je kao radni pri izradi ove Biobibliografije.

Za izradu Biobibliografije prelistao je i prostudirao sve periodične publikacije Bosne Srebrene kao i niz drugih publikacija i bibliografija značajnih za ovu oblast kao što su: Bibliografija članaka iz bosanskohercegovačkih godišnjaka i periodičnih zbornika (Sarajevo 1979), Bibliografija rasprava, članaka i književnih radova Leksikografskog zavoda u Zagrebu, Bibliografija Glasla koncila (Zagreb 1973), Bibliografija Glasnika sv. Antuna (Zagreb 1974), Bibliografija časopisa Nada (Sarajevo 1978), Bibliografska građa za proučavanje historije Bosne i Hercegovine u periodu Austro-Ugarske vlade (Sarajevo 1973), Historijografska građa za proučavanje historije naroda Bosne i Hercegovine (Sarajevo 1971), Hrvatska krišćanska bibliografija za 1976 (Zagreb 1980), Katalog knjiga na jezicima jugoslovenskih naroda 1519 - 1868 (Beograd 1973), Prilog

bibliografskoj građi za proučavanje bosanskohercegovačke istorije u periodu 1875. do 1946. godine.

Pratio je izlaženje tekućih i retrospektivnih bibliografija koje izdaju Narodna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine u Sarajevu, Nacionalna i sveučilišna biblioteka u Zagrebu, Bibliografski institut u Beogradu.

Koristio je podatke iz bibliografske i druge literature koju je naveo uz pojedine spisatelje.

Bibliografski opisi rađeni su, kako autor navodi "de visu" tj. sa knjigom u ruci i načelno prema savremenim pravilima za opis monografskih i periodičnih publikacija. Malo dalje objašnjeno je da je u nekim slučajevima primjenjen i nešto fleksibilniji način opisa da bi se očuvao identitet publikacije.

Bibliografiji prethodi uvod u kojem su dati podaci o povijesti provincije Bosne Srebrene, o spisateljskoj djelatnosti franjevacu Bosne Srebrene, o dosadašnjem radu na izradi (bio) bibliografije franjevacu Bosne Srebrene kao i o izradi same Bibliografije hrvatskih franjevacu Bosne Srebrene.

U posljednjem poglavlju uvoda dat je popis razriješenih pseudonima, skracenica i šifri koji predstavlja dragocjen doprinos radu na općoj retrospektivnoj bosanskohercegovačkoj bibliografiji.

Bibliografija sadrži biografije i bibliografije svih autora Bosne Srebrene od početka njihovog djelovanja u Bosni do 1990. (njih 222).

Osnovni tekst Biobibliografije donosi najprije poglavlje pod nazivom Spisatelji Bosne Srebrene. Tu su iza imena pojedinih spisatelja dati biografski podaci iz kojih slijedi bibliografski opis njihovih djela i literatura o njihovom radu.

U drugom poglavlju data je Bibliografija skupnih i anonimnih publikacija franjevacu Bosne Srebrene. Iza bibliografskih opisa sa pojedinih znanstvenih skupova popisanih u ovom poglavlju dat je i popis radova prezentiranih na datom skupu.

Slijedeći dio Biobibliografije donosi Bibliografiju publikacija u prijevodu ili izdanju franjevacu Bosne Srebrene.

Posljednje poglavlje osnovnog teksta donosi bibliografski opis Periodičnih publikacija franjevacu Bosne Srebrene (ukupno 33 naslova).

Iz naziva pojedine periodične publikacije dati su podaci o njenoj fizionomiji i historijatu djelovanja. Poslije bibliografskog opisa značajnijih naslova data su u bibliografskoj bilješci imena glavnih i odgovornih urednika. Opis pojedinih godišta popraćen je navođenjem značajnijih priloga iz sadržaja periodične publikacije.

Osnovni tekst Biobibliografije prate rezimei na engleskom, njemačkom i talijanskom jeziku.

Kao važan instrumentarij za korisnike Biobibliografije data su kazala i to kronološko kazalo u kojem su imena spisatelja poredana kronološki da bi se istakla njihova zastupljenost u pojedinim razdobljima, uz napomenu da osnovni tekst daje ta imena abecednim redosljedom.

Slijedi imensko kazalo u koje su uvrštena imena gotovo svih osoba pomenutih u tekstu i to u njihovom etimološkom obliku.

Predmetno kazalo obuhvaća one pojmove date u tekstu koji nisu obuhvaćeni abecednim kazalom, tj. naslove koje ne predstavljaju osobna imena.

Štampana djela franjevacca Bosne Srebrene popisana u ovoj Biobibliografiji većinom su religioznog i obrazovnog sadržaja, zatim filozofsko-teološkog i historijskog, ali među njima postoje i spisi čisto književnog karaktera.

Istraživači bosanskohercegovačke kulturne historije tu će naći dragocjene podatke o radu fra Matije Divkovića, koji je prvi štampao svoja djela na maternjem jeziku, fra Filipa Lastrića, značajnog historijografa, fra Mate Nikolića, prvog diplomiranog ljekara iz Bosne i Hercegovine, don Frane Miličevića, osnivača prve štamparije u Mostaru, fra Ilije Starčevića, osnivača prve osnovne škole u Bosni i Hercegovini, fra Ivana Franje Jukića, pokretača prvog štampanog časopisa u Bosni i Hercegovini, fra Julijana Jelenića, istaknutog bibliografa, da pomenemo samo najistaknutije.

Biobibliografija o kojoj je riječ nezaobilazan je rad za svakoga ko se ubuduće bude bavio historijom Bosne i Hercegovine i njenim kulturnim nasljeđem. Posebno će znanstvenicima u njihovom radu biti dragocijene ovakve solidno urađene bibliografije koje govore o stvaralaštvu pojedinih zajednica u Bosni i Hercegovini.

Takve bibliografije predstavljaju vrijedan prilog budućoj općoj bosanskohercegovačkoj retrospektivnoj bibliografiji.

Veliki dio svojih istraživanja dr. Kovačić je posvetio radovima fra Antuna Kneževića, filozofa i historičara koji se borio za samobitnost bosanske države. Na Filozofskom fakultetu u Beogradu obranio je 1984. godine magistarski rad pod naslovom Zajedništvo naroda Bosne i Hercegovine u spisima fra Antuna Kneževića.

Pri izbijanju ratnih strahota dr. Kovačić nije pomišljao da napusti Sarajevo. Kroz grmljavinu granata i snajpera dolazio je sa Mojmila gdje je bio nastanjen sve do Vijećnice da ispuni svoje radne obaveze. Poslije spaljivanja Vijećnice radio je u svom domu zadubljen u dalja istraživanja.

U toku rata dr. Kovačić bio je aktivan i kao član središnjeg odbora HKD Napredak. U tom svojstvu radio je na formiranju Napretkove biblioteke i objavio pravila te institucije.

Smrću dr. Kovačića Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine pretrpjela je nenadoknativ gubitak, a poslove na izradi retrospektivne bibliografije Bosne i Hercegovine biće potrebno nastaviti bez naučnika koji je tom radu dao značajan doprinos.

LITERATURA:

KOVAČIĆ, Anto. Kompleksno istraživanje bosanskohercegovačke pisane produkcije i izrada retrospektivne bibliografije. U: Bibliotekarstvo, Sarajevo, 1988, str. 47-55.

- KOVAČIĆ, Anto. Aspekti rada na bosanskohercegovačkoj retrospektivnoj bibliografiji. U: Bibliotekarstvo, Sarajevo, 1985, str. 21-23.
- KOVAČIĆ, Anto. Bosanskohercegovački latinitet. U: Bibliotekarstvo, Sarajevo, 1986, str. 121-126.
- KOVAČIĆ, Anto. Književno-povijesni sudovi o Matiji Divkoviću i njegovom književnom stvaralaštvu. U: Zbornik radova o Matiji Divkoviću, Sarajevo, 1982, str. 207-222.
- KOVAČIĆ, Anto. O prvom Iliru Bosne u povodu 150. obljetnice ilirskog pokreta. U: Nova et vetera, 1-2, 1985, str. 105-116.
- KOVAČIĆ, Anto. Povijest, idejna koncepcija i struktura periodike Bosne Srebrene. U: Nova et vetera, 2, 1980, str. 125-138.
- KOVAČIĆ, Anto. Biobibliografija franjevacā Bosne Srebrene. Prilog povijesti hrvatske književnosti i kulture, Sarajevo, Svjetlost, Narodna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine, Franjevački provincijalat *Bosne Srebrene*, 1991, 473 str., faks., 25 cm